

Маляр Л. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Кожокарь С. І.

магістр кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІДЕЙ В.СУХОМЛИНСЬКОГО

Сьогодні не втрачає актуальності та значущості проблема активізації пізнавальних інтересів учнів. Важливим залишається питання: як зацікавити учня, викликати в нього інтерес і підтримувати мотивацію в навчально-пізнавальній діяльності. Чимало цінних ідей, порад та рекомендацій з цього приводу сучасний педагог знайде у творчій педагогічній спадщині видатного українського педагога-гуманіста Василя Олександровича Сухомлинського.

Насамперед саме в образі свого вихователя діти повинні бачити його зацікавленість, захопленість розумовою діяльністю та наукою. На думку В.Сухомлинського, у центрі «етичного Я» вчителя стоїть його ставлення до знань, розумової праці, науки, освіченості, читання, книжки. «Якщо ви хочете, щоб вас шанували, будьте проводирем дітей на стежці захоплення істиною, подиву перед нею, яку ви відкриваєте разом із дітьми, а дітям здається, що відкривачі – вони, ви тільки їх помічник, без якого вони не можуть обійтися. Найтонше діти пізнають вашу працю тоді, коли з вашою допомогою вони мислять, відкривають істину, дивуються» [3, с.347].

В. Сухомлинський вважав, що культура педагогічної праці великою мірою визначається тим, яке місце в розумовому розвитку школярів займає спостереження. «У початкових класах спостереження необхідні дитині, як сонце, повітря й волога необхідні рослині. Тут спостереження – найважливіше джерело енергії розуму. Чим більше дитині треба осмислити й

запам'ятати, тим більше необхідно їй побачити відношень і взаємозв'язків у навколишній природі, у праці... Якщо повторення – мати навчання, то спостереження – мати осмислювання й запам'ятовування знань. Спостережливий учень ніколи не буває невстигаючим чи неграмотним» [2, с.472].

Сьогодні, на етапі активного реформування освітньої системи та цілеспрямованого впровадження в практику школи широкої палітри особистісно-орієнтованих, інтерактивних, дослідницьких, проектних та ін. технологій, надзвичайно актуально звучить застереження В.Сухомлинського про недопустимість суто репродуктивного підходу у навчанні: «Почуття незадоволення, а потім і внутрішнього обурення, викликає в дітей педагог, який тільки те й робить, що дає знання в готовому вигляді і вимагає завчити, завчити, завчити» [3, с.347].

У своїй праці «Людина неповторна» В.Сухомлинський описує постаті творчих вчителів, в основі педагогічної майстерності яких – поєднання глибокого інтересу до навчального предмета, його ґрунтовної обізнаності із високою моральною культурою педагога, що насамперед виявляється у любові до дитини, глибокій вірі в її можливості.

Усвідомивши, що причиною відсутності інтересу в учнів є їх сприймання математики як абстрактного, відірваного від життя предмету, учитель, замість того, щоб перевіряти домашні завдання, вивчати новий матеріал і закріплювати його, як це звичайно робиться, відкрив перед дітьми цікавий світ природи, відбитий у своєрідних числових зв'язках і залежностях. І діти, захоплені новизною цього світу, склали задачі – далеко важчі й складніші, ніж у задачниках, але зрозуміліші. Вони навіть не думали, що розв'язують задачі: їхньою думкою оволодівало прагнення знайти корінь залежності, яка так здивувала, схвилювала їх. У напружених шуканнях відповіді задача вирішувалася «сама собою», як говорили діти [1, с.199, 200].

А закоханий у художнє слово вчитель літератури, перш, ніж запропонувати учням писати твір, пише його сам. За своє життя він написав тисячі мініатюр – маленьких творів – про світанок у лісі, про спів жайворонка, про ясний осінній день, про веселку над Дніпром. Учні, затамувавши подих, слухають ці оповідання, і в них теж виникає бажання розповісти і про світанок, і про нічну тишу... [1, с.207].

На прикладі власної педагогічної діяльності у початковій школі В.Сухомлинський домагався того, щоб навчання було частиною багатого духовного життя дітей, викликало у них глибоку зацікавленість. Навчання в «зелених класах», складання книжок-картинок про природу, подорожі на природу, проведення уроків мислення, використання і розв'язування задач із «живого задачника», кімната казки, кімната читання, острів чудес, куточок краси, використання в духовному житті пісні, книжки, проведення свят Матері, книги, троянд, польових квітів, праця в Саду Матері, написання дітьми оповідань, казок – все це родзинки педагогічної майстерності В.Сухомлинського, використання яких і у сучасній школі значною мірою

сприятиме активізації пізнавальних інтересів дітей, їх розумовому розвитку та засвоєнню духовних суспільних цінностей.

Важливим засобом розумового виховання учнів педагог вважав читання: «Інтерес до знань неможливий без повсякчасного читання наукової та науково-популярної літератури. Не може бути й мови про непохитний інтерес до знань, якщо учень не виходить за межі підручника» [2, с.473].

Сьогодні важливо будувати навчально-виховний процес на засадах партнерства, реалізації принципів дитиноцентризму, врахування багатогранної природи дитини, її індивідуальних можливостей, виявляючи при цьому педагогічний такт та оптимізм. Цю ідею обстоював і Василь Сухомлинський: «Бійтеся того, щоб розум ваш розкривався перед вихованцями тільки в ті моменти, коли ви перевіряєте знання. Нема нічого згубнішого для вчителя, ніж використання свого розуму для того, щоб зайвий раз підкреслити незнання дітей або показати свою перевагу над ними. Розум учителя повинен не пригнічувати, а вести, освітлювати дорогу, висвічувати знання. Зумійте організувати розумову працю дітей так, щоб вони відчували, що ви стаєте розумнішим разом з ними, що вас радує кожна крихта нових знань» [3, с.347].

Напрацьовані визначним педагогом підходи щодо гуманізації педагогічної взаємодії педагога з дитиною та колективом є стрижневими в освітньо-виховній практиці сьогодення. Уже, обираючи педагогічний фах, варто замислитися над важливою істиною, яку сформулював В.Сухомлинський: «Учителеві треба мати величезний талант любові до людини і безмежну любов до своєї праці і насамперед до дітей, щоб на довгі роки зберегти бадьорість духу, ясність розуму, свіжість вражень, сприйнятливість почуттів – а без цих якостей праця педагога перетворюється в муку» [3, с.342].

Підкреслюючи благородну місію педагога та водночас його величезну відповідальність перед суспільством, В.Сухомлинський зазначав «Якби кожен учитель умів запалити перед дітьми вогник, що кличе до знань, до творчості, – зникли б у наших школах нездібні, ледачі, бездарні школярі... Вірю, що цей час не за горами. Людина народжується, щоб стати талановитим творцем. Але як у темряві дорогоцінний самоцвіт лежить холодним камінцем, поки до нього не доторкнеться промінь сонця, так і талант залишається нерозкритим, поки його не збудить пристрасне горіння – талант педагога» [1, с.208].

Отже, за переконанням педагога, тільки творчий учитель може розкрити та розвивати творчий потенціал учня. Адже від учителя, від його вміння, майстерності, мудрості залежить життя, здоров'я, розум, характер, воля дитини, становлення її як особистості, громадянина, патріота. У світлі поставлених перед сучасним учителем завдань особливої актуальності для його професійного становлення й розвитку набувають такі праці Василя Сухомлинського, як: «Педагогічна культура», «Павлівська середня школа», «Як виховати справжню людину», «Розмова з молодим директором школи», «Сто порад учителю», «Серце віддаю дітям», «Майстерність», «Високе

покликання педагога», «Учитель і діти», «Суспільство і вчитель», «Людина неповторна», «Моя педагогічна система» та ін., які для сучасного педагога є життєдайним джерелом педагогічної творчості та цінним дороговказом на шляху освіти.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинський В.О. Людина неповторна. – К.: Молодь, 1962. – 208 с.
2. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том другий. – Київ: Видавництво «Радянська школа», 1976. – С. 419-655.
3. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том другий. – Київ: Видавництво «Радянська школа», 1976. – С. 158-409.